

Eksperimentalpsykologiens fremkomst ved Universitetet i Kristiania

BJØRN CHRISTIANSEN

*Institutt for samfunnspsykologi
Universitetet i Bergen*

The emergence of experimental psychology at the University of Christiania.

Abstract. — In the fall of 1984 the Institute of Psychology at the University of Oslo (officially named Christiania until 1925) celebrated properly its 75th anniversary. A description is given of some of the circumstances and preceding events surrounding the foundation of the institute. It is pointed out that the first proposal to establish a psychological laboratory was made a decade earlier and that the initiative was supported by the Faculty of Medicine, and opposed by the Faculty of Humanities — where the institute was finally to be located. The arguments in favor of the new institute were partly the widespread acceptance and institutionalization of experimental psychology at foreign universities and partly its presumed potential for producing basic knowledge relevant for the development of other professions — particularly psychiatry. Brief portraits are given of the main persons involved in the advancement of experimental psychology in Oslo at the turn of the century. The contribution of Kristian Aars is emphasized in particular.

Høsten 1984 feiret Psykologisk Institutt sitt 75 års jubileum. Trefjerdedels århundre er ikke noe lang levetid for en universitetsinstitusjon. Ikke desto mindre er instituttet et av de eldste ved Universitetet i Oslo.

Instituttets opprettelse var en betydningsfull sak, en sak som måtte vedtas av Stor-

tinget. Det skyldtes at det dengang var slik at Stortinget tok stilling til de enkelte universitetsinstitutters annua. Disse inngikk som egne poster på statbudsjettet. På statsbudsjettet for 1909/10 ble det altså under Universitetet oppført og vedtatt en post med betegnelsen «Titel 8: Psykologisk Institut (Ny titel).»

En plass på budsjettet betød ikke egne stillinger eller egne lokaler. Det var først og fremst snakk om en øremerking av et bestemt beløp til utstyr og driftsmidler. Det gikk 10 år før det nye institutt fikk en vitenskapelig assistent (på deltid), og 11 år før det fikk egne lokaler i universitetets vestbygning i Karl Johansgate. Men instituttet ble helt fra starten lovet plass i bygningen — så snart Universitetsbiblioteket — som holdt til der — var blitt skaffet et nytt bygg på hjørnet av Drammensveien og Bygdø Allé. Først 18 år etter at instituttet var grunnlagt fikk man et professorat med psykologi som fag.

I de første årene ble instituttet innlosjert i Fysiologisk institutts lokaler i universitetets midtbygning. I kjelleretasjen ble det stilt hylleplass til rådighet for instituttets første eiendeler, og fysiologisk auditorium ble noen timer hver uke overlatt til undervisningen i psykologi.

Anathon Aall stod som alle vil vite, sentralt i bildet når det gjelder instituttets tilblivelse. Aall var blitt utnevnt til professor i filosofi i februar 1908. I brev til kollegiet 6. juni s.å. fremsatte han forslag om å opprette et psykologisk institutt. Han begrunnet forslaget med at undervisningen i eksperimentalpsykologi forutsetter laboratorieplass, instrumenter og utstyr. Han viste til at han selv hadde ledet eksperimentalepsykologiske kurs under sin forutgående dosent-tid ved Universitetet i Halle — i Tysk-

Artikkelen bygger på en festtale ved Psykologisk institutts jubileum i november 1984. Den er blitt utformet med sikte på å gi et supplement til de fortjenestefulle beskrivelser av psykologiens historie i Norge som tidligere er blitt gitt av Anathon Aall (1911) og Åse Gruda Skard (1959). En vesentlig del av kildematerialet er blitt skaffet tilveie fra hovedarkivet ved Universitetet i Oslo med villig bistand fra arkivleder Ragnhild Jørgensen.

land. Videre understreket han at slike institutter nå var blitt opprettet ved nær sagt alle større universiteter i utlandet.

Aall hadde rett i at man i Kristiania var kommet på etterskudd i forhold til utviklingen andre steder. Etter at Wilhelm Wundt (1832-1920) hadde grunnlagt sitt laboratorium i Leipzig i slutten av syttiårene, hadde nye psykologiske laboratorier vokst frem ved det ene universitetet etter det andre. Like etter århundreskiftet var det psykologiske laboratorier i virksomhet ved 7 universiteter i Tyskland, ved 3 universiteter i England, 3 i Frankrike, 4 i Italia og ved hele 24 i USA. Det var dessuten opprettet psykologiske institutter bl.a. i Russland, Canada, Holland, Belgia, Sveits, Østerrike-Ungarn, Polen, Argentina, Japan og i Danmark og Sverige. Når Norge fikk sitt institutt, var det rundt omkring i verden opprettet minst et halvt hundre slike institutter.

Før universitetet ville ta noen endelig stilling til Aalls forslag — ble det innhentet uttalelse fra to av universitetets professorer, fra Arne Løchen — den andre professoren i filosofi, og fra Sophus Torup — professor i fysiologi og bestyrer av Fysiologisk institutt. Begge gav sin fulle tilslutning til forslaget.

Aalls utnevnelse til professor i filosofi i 1898 var ikke en følge av at man ved universitetet ønsket å styrke filosofiens stilling. Utnevnelsen hadde sammenheng med at den tidligere innehaver av embetet, John Mourly Vold, hadde avgått ved døden sommeren 1907, — i en alder av 57 år. Embetet ble utlyst — og det meldte seg 3 søkere — Einar Aas, Kristian Aars og Anathon Aall, og det var altså den siste som fikk stillingen.

Det var ikke første gang Aall var søker til en stilling ved Universitetet. En av foranledningene til Aalls videregående studier i Tyskland omkring århundreskiftet var at han ikke fikk det professoratet i kirkehistorie som han søkte i 1897. Til tross for en ubestridt kompetanse, ble han vraket av de ansettende myndigheter etter påtrykk fra det teologiske fakultet. Hvis fakultetet hadde villet det annerledes og ikke vært så opptatt av om deres professor i kirkehistorie i ett og alt kunne bekjenne seg til den lutherske teologi, ville Aalls løpebane

fått en dreining som hadde gitt små muligheter til fordypelse i eksperimentell psykologi.

I sin uttalelse til Kollegiet om Aalls forslag, skriver Torup bl.a.:

«Den eksperimentelle psykologi er grundlagt av det 19de aarhundredes store fysiologer: Weber, Helmholtz, Brücke, Wundt, o.a. Den er paa mange punkter knyttet til fysiologien saavel ved sit arbeidsomraade som ved sin metodik, men den har forlængst utviklet seg til metode og kræver nu, hvis den skal kunne dyrkes paa en moderne maate, selvstændige instituter og specielle instrumenter og apparater

Om den eksperimentelle psykologis videnskapelige betydning skal jeg ikke her uttale meg. Den er fastslaaet. Jeg skal kun for mit vedkommende henvise til den betydning som den paa flere punkter har hat for medisinen og særlig for læren om sindsygdømmene, hvor Kraepelin, hans elever o.fl.a. paa flere punkter har bragt utviklingen over i nye baner.

Jeg slutter meg fuldstændig til professor Aalls bemerkning om betydningen av en praktisk og kursmessig undervisning i eksperimentalpsykologi for den videnskapelige undervisning ved Universitetet. Som jeg allerede tidligere har hat anledning til at fremhæve ovenfor Det akademiske kollegium vil en saadan undervisning være en udmerket forskole for *alle* studerende. Den vil lære dem at vurdere og kritisere sanselagtagelserne, bedømme deres rækkevidde for den videnskapelige erkjendelse og gi dem grundlaget for en sund forstaaelse av de sjælelige processer. Ikke minst vil det ha betydning for de medicinske studerende. Lægen kommer i sit daglige arbejde ogsaa utenfor de egentlige sindsygdomsformer stadig i forhold til en række sjælelige tilstande, hvis bedømmelse og forstaaelse er av en avgjørende betydning for hans virksomhet.

Det fysiologiske institut har i den utstrækning som det var mulig søkt om at lette arbeidet ved tilveiebringelsen av praktiske eksperimentalpsykologiske kurser. Men, som det vil være kollegiet bekjent, er pladsforholdene og arbeidsforholdene i instituttet i høieste grad mangelfulle og i forveien utilstrækkelige for instituttens egne arbeider og undervisning. Heller ikke av instituttets annuum — der har til instrumenter og apparater som kjendt kun kr. 840.00 aarlig — kan det avsees noget til de tildels kostbare psykologiske instrumenter. Skal derfor disse kurser kunne gjennomføres paa en moderne og tilfredsstillende maate, maa de nødvendigvis henvises til et særlig institut utstyrt med de nødvendige hjælpemidler.»

Som det fremgår av Torups uttalelse hadde praktisk og kursmessig undervisning i eksperimentell psykologi allerede forut for Aalls henvendelse blitt understøttet av det fysiologiske institutt, og betydningen av slik undervisning, forelagt Det akademiske kollegium.

Vi skal i det følgende gi en beskrivelse av disse forutgående begivenheter. Men aller først

kan det være på sin plass å peke på at den norske kronens kjøpekraft ved århundreskiftet var omlag 50 ganger større enn den er i dag.

En gjennomgang av gamle kollegiedokumenter og stortingsproposisjoner viser at det ble tatt flere initiativ for å få etablert eksperimentalpsykologien som fag før Aall tiltrådte ved universitetet. I 1897 ble det for første gang foreslått årlige bevilgninger til kursundervisning i eksperimentalpsykologi. I 1898 ble det foreslått opprettelse av et professorat i eksperimentalpsykologi, og høsten samme år, ble det for første gang gjort fremlegg om oppstartning av et psykologisk institutt. Fra dette siste forslaget ble reist, til saken ble endelig avgjort, gikk det altså en periode på over 10 år. Men også et par år før instituttet ble etablert, ble det fra hold utenfor universitetet reist forslag om opprettelse av et eksperimentalpsykologisk laboratorium.

Vi skal i det følgende gjengi begrunnelsen som ble fremført i forbindelse med disse forslagene. Gjennom dette ønsker vi å kaste lys over den empiriske psykologis inntog i det norske universitetssystem.

Litt om personene som stod sentralt i bildet.

På samme vis som Aall ble vraket av den teologiske maktelite i 1897, var Arne Løchen etter manges mening blitt utsatt for en tilsvarende forbigåelse i 1890, da han var søker til et professorat i filosofi, i konkurranse med Vold. Vold hadde et positivt forhold til hegelianismen — den dominerende filosofiske retning ved universitetet — og ble foretrukket av den eldre og meget innflytelsesrike filosofi-professor Marcus Monrad (1816-1897).

Løchen og Vold var jevngamle — begge født i 1850, og de startet begge deres akademiske løpebane som studenter ved det teologiske fakultet.

Vold ble cand.teol. i 1873 og dr.philos. i 1888. Nokså overraskende utviklet han etter at han hadde fått filosofiprofessoratet i 1890, en vedvarende interesse for psykologiske studier. Han kom i årene som fulgte i kontakt med det eksperimental-psykologiske miljø i England og i Frankrike, studerte hypnotisme i Paris og Nancy i 1895, og hadde nye studie-

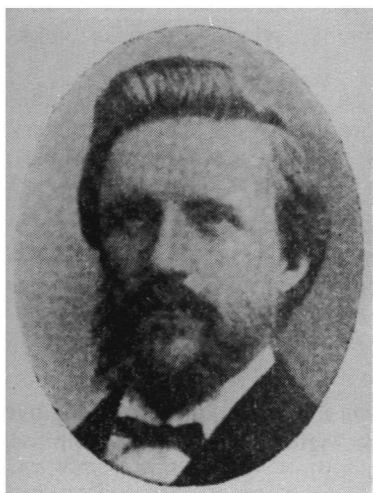
besøk til Tyskland i 1896 og 1900. Han deltok på de første psykologiske verdenskongresser i Paris, London og München, og holdt foredrag om sine hypnoser, hallusinose og drømmestudier. Som det vil være kjent, kom han til å øve en viss innflytelse på teori-grunnlaget for Rorschachs psykodiagnostiske blekkflekk metode.

Løchen kom på et langt tidligere tidspunkt enn Vold i forbindelse med den nye eksperimentalpsykologi. Etter å ha fullført en prisavhandling om et språkpsykologisk emne i 1877, studerte han i noen år positivistisk filosofi, psykologi og psykofysikk i Tyskland og Frankrike, og var sannsynligvis den første nordmann som besøkte Wundts laboratorium. Det er blitt sagt om Løchen at han var den aller første norske filosof som var virkelig empirisk orientert og som fordypet seg i den nye fysiologiske psykologi. I 1886 ble han dr.philos. på en studie av John Stuart Mills logikk, og to år senere, fulgte en større psykologisk hjernefysiologisk orientert avhandling om de afasiske sykdommer. Med sikte på å trenge inn i dette området, studerte han i noen år medisin.

At Løchen stilte seg positiv til Aalls forslag om et eget psykologisk institutt er forståelig ut fra hans faglige bakgrunn.

Den som stod bak flere av de før omtalte forslag om å gi eksperimentalpsykologien en plass ved universitetet var hverken Løchen eller Vold, men en ung stipendiat ved navn Kristian Birch-Reichenwald Aars. Aars var født i 1868 (året etter Aall), tok sin teologiske embetseksamen i 1892 (samme år som Aall) og ble kreert til dr.philos. i 1897 (året etter Aall), og ble deretter innvalgt som medlem av Videnskapsselskapet i 1898 (samtidig som Aall). Etter å ha mottatt Monrads gullmedalje for et arbeid om fantasiens betydning for erkjennelsen i 1893, reiste han året etter på en studieferd til utlandet, en reise som brakte ham i kontakt med de eksperimentalpsykologiske miljøene rundt Wundt i Leipzig, Martius i Bonn og Angelo Mosso i Torino. I 1898 utgav han en liten lærebok i psykologi («Indledning til psykologien»), en bok som er blitt betegnet som «det første nordiske kompendium i moderne sjel lære» — og som en «fortrinnelig kort orientering over psykologien i den skikkelse

**FORGRUNNSFIGURER I NORSK PSYKOLOGIS HISTORIE
OMKRING ARHUNDRESKIFTET**

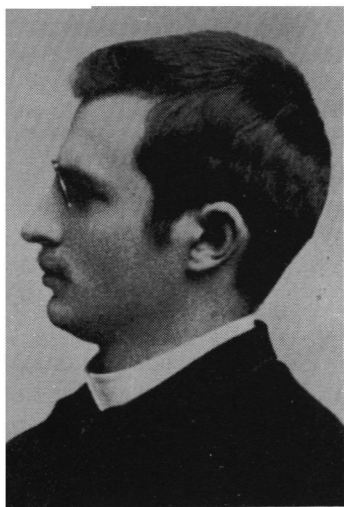
John Mourly Vold
(1850—1907)

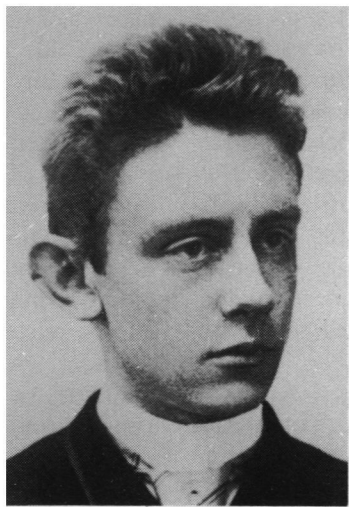
Arne Løchen
(1850—1930)

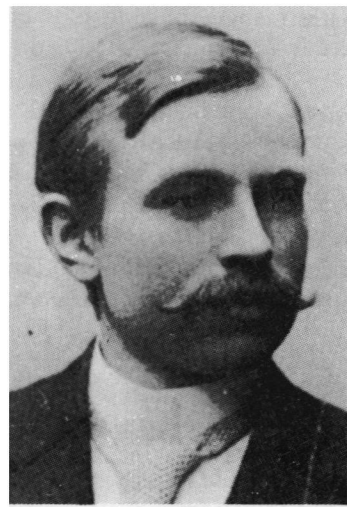
Sophus Carl Fredrik Torup
(1861—1937)

Anathon August Fredrik Aall
(1867—1943)

Kristian Birch-Reichenwald Aars
(1868—1917)

Ragnar Vogt
(1870—1943)

den har faat efter at de nye eksperimentelle og fysiologiske metoder har trengt gjennom». Aars styrke var hans intellektuelle selvstendighet og ungdommelige entusiasme, hans åpenhet og tillitsfulle impulsivitet, og hans svakhet — hans kanskje noe manglende evne til langsiktig konsentrasjon, og til å skaffe seg strategiske allianser innenfor universitetssystemet.

Forslaget om årlige bevilgninger til eksperimentalsykologi.

Umiddelbart etter at Aars hadde mottatt sin filosofiske doktorgrad, gjorde han bruk av den rett som fulgte med til fritt å kunne undervise på universitetet. Tidlig på våren 1897 annonserte han at han ville lede et kurs til innføring i den eksperimentelle psykologi. Noe hjelp fikk han fra professor Torup, men det må åpenbart ha bydd på problemer å holde et slikt kurs uten egnede apparater. Tidlig på høsten 1897 sendte han derfor en søknad til Kollegiet om en fast årlig bevilgning til studier og undervisning i eksperimentell psykologi. Henvendelsen ble i første omgang oversendt til Det historisk-filosofiske fakultet, som i sitt svarbrev sier at saken er for lite forberedt til at det kan avgi noen uttalelse, men ber om at den blir drøftet med Det medisinske fakultet. I en etterfølgende uttalelse fra dette blir det anbefalt at det gis støtte til den eksperimentelle psykologi ved universitetet, og i kollegiets budsjettforslag for 1898/99, som ble oversendt Kirkedepartementet litt senere på høsten — blir det under posten for fysiologisk institutt gitt følgende begrunnelse for en bevilgning til eksperimentalpsykologien*):

«Fra dr.philos. K. Birck-Reichenwald Aars er der fremkommet et andragende af 27de september (1897) om, at der maa blive tilstaaet ham en aarlig bevilgning forat han kan fortsætte sine eksperimentalpsykologiske studier, og forat han kan sættes istand til at indlede de studerende i brugen af det methodisk psykologiske experiment, hvortil der hidtil velvillig har været overladt ham et lidet rum og endel videnskaplige instrumenter og undervisningsmateriel i det fysiologiske insti-

tut. Dr. Aars anfører i sit andragende bl.a., at psykologien i de sidste 30-40 aar har gennemgaaet en betydningsfuld udvikling, hvorunder den har løst sig fra den almindelige filosofi og antaget karakteren af en selvstændig og væsentlig videnskab. Som følge heraf er der ogsaa ved de fleste europæiske og amerikanske universiteter indrømmet den en stadig mere fremtredende stilling, lige som der paa adskillige steder, deriblandt København, er indrettet særskilte, tildels fortrinligt udstyrede psykologiske institutter og laboratorier. Det eksperimentalpsykologiske arbejde er desuden allerede begyndt at blive af praktisk betydning, dels for psykiateren og den praktiske retspleie, dels for de pædagogiske principer. I denne bevægelse har vort universitet hidtil ikke kunnet følge rigtig med, da tiden her har været for stærkt optagen af undervisningen i den almindelige filosofi til andenexamen, hvor psykologien væsentlig har maattet behandles ud fra almenfilosofiske synspunkter, medens der er blevet lidet anledning til det experimentelle arbejde og navnlig til de psykofysiske undersøgelser. Dr. Aars anser det derfor som en i høj grad tidsmæssig opgave, at der aabnes de studerende adgang til at deltage i saadanne undersøgelser og til gennem metodisk undervisning at sættes ind i deres betydning. Efter at han videre har omtalt sine egne psykologiske studier og arbejder, anfører han tillige, at han har benyttet sig af sin *jus docendi* og holdt forelæsninger over A. Schopenhauer, men at han fornemlig har ledet et kursus til indledning i eksperimentalpsykologien, hvori der i 1ste semester 1897 deltog op til 18 studerende. I længden vil det dog neppe blive mulig for ham at fortsætte dette arbejde uden understøttelse. For at saadan virksomhed kunde blive *fuldt effektiv*, maatte der, bemærker han, bevilges lederen en saadan aarlig løn, at han enten aldeles ikke eller ialdfald i mindst mulig grad skulde behøve at tage lønnet arbejde ved siden af, altsaa ca. 3000 kroner. Dernæst vilde det være ønskeligt, at der kunde skaffes tilveie 400 kroner aarlig til leie af et par værelser, og desuden 1200 kroner til indkøb af det nødvendige materiale og af enkelte bøger. Han tilføier, at et saadant institut utvilsomt vilde trives bedst, om der kunde indrettes et slags læseværelse for psykologi, men hvis de nævnte bevilgninger ikke kan opnaaes, kunde arbeidet ogsaa, omend mindre fuldkomment, fortsættes som nu i et rum i det fysiologiske institut, hvortil dettes bestyrer har givet sit samtykke.

Dr. Aars andragende har af kollegiet været forelagt til erklæring af det hist.-filosofiske og det medicinske fakultet.

Det førstnævnte fakultet har erklæret, at det finder sagen forliddet forberedt til, at det for tiden kan afgive nogen uttalelse, og at den bør undergives videre drøftelser mellom vedkommende fakulteter.

Det medicinske fakultet har nærmere udtalt sig om den overordentlige raske udvikling som den eksperimentelle psykologi eller psykofysikk har gjennomgået i andre lande, og bl.a. bemærket, at de resultater, der nu foreligger efter kun faa aars arbejde, i væsentlig

*) Vi har her og i det følgende sitater modernisert den forbokstavering av substantiv som var vanlig før og like etter århundreskiftet.

grad har fremmet kjendskapet til de psykologiske processer. Fakultetet tilføier, at ogsaa for den psykiatriske undersøgelse og opfatning vil den experimentelle psykologi vistnok i fremtiden faa betydning, og at den sikkert vil være til gagn for den medicinske uddannelse, at der gives studerende og viderekomne adgang til at sætte sig ind i denne videnskab. Fakultetet finder det derfor høist ønskelig at vort land ikke bliver uden forbindelse med den nævnte udvikling, og anbefaler, at der gjøres skridt til at de omhandlede undersøgelser optages ved universitetet.

Kollegiet skal for sit vedkommende bemærke at spørsmålet om psykologiens udsøndring som et selvstændigt fag ved vort universitet vistnok endnu maa siges at være saa lidet forberedt, at det trænger nærmere overveielse og udredning. I det man altsaa forsaavidt slutter sig til den af det historisk filosofiske fakultet afgivne erklæring, finder man ikke for tiden at kunne give dr. Aars foreliggende andragende sin anbefaling. Efter hvad der imidlertid er udtalt af det medicinske fakultet om den paagjældende videnskabs udvikling og betydning, maa kollegiet dog anse det ønskeligt, at der gives anledning til denne art arbejder og undersøgelser ved vort universitet, omend til en begynnelse efter en mindre maalestok, og man vil derfor foreslaa, at der i dette øiemed stilles til raadighed et beløb, som man antager kan sættes til kr. 600,00, til apparater, instrumenter og bøger. Denne bevilgning har kollegiet troet foreløbig at kunne anbefale fremlagt til det fysiologiske institut og opføre under nærværende titel, da det sees, at de omhandlede undersøgelser i tilfælde fremdeles vil kunne faa plads ved det nævnte institut, om de end forøvrigt ikke staar i nogen direkte forbindelse med dets virksomhed.

I henhold til foranstaaende opfører Kollegiet saaledes her:

Til experimentelle psykologiske undersøgelser m.v.
kr. 600.00.»

Den foreslåtte bevilgning til eksperimentelle psykologiske undersøkelser ble godkjent av Kirkedepartementet og innarbeidet i budsjettforslaget til Stortinget.

I innstillingen fra Stortingets budsjettkomité blir det fra flertallets side uttalt at man ikke vil anbefale noen bevilgning til experimentelle psykologiske undersøkelser m.v. før man har fått en professor som kan ta ansvaret for fagets utvikling. Bare ett av medlemmene av komitéen gikk inn for å støtte budsjettforslaget.

Stortinget sluttet seg til komitéens flertallsinnstilling, og dermed var dette første fremstøt for å skaffe eksperimentell psykologi en basis ved universitetet — kommet til veis ende.

Forslaget om et professorat i eksperimentell psykologi.

Stortinget besluttet i 1896 at det ene av de to professorater i filosofi skulle være bevegelig, dvs. at det ved ledighet skulle vurderes om fagkretsen skulle beholdes eller forandres.

Saken ble aktualisert allerede året etter, ved Monrads død i desember 1897. Spørsmålet om det ledige professorats fagkrets utløste sterke interessemotsetninger. Det matematisk-naturvitenskaplite fakultet gikk inn for at stillingen burde omgjøres til et bevegelig professorat i fysikk. I uttalelsen fra Det medisinske fakultet sies det bl.a.:

«Som det vil være det ærede Kollegium bekjendt, har det medicinske fakultet gjentagende (se budgetforslag 1898—99) fremholdt nødvendigheten af, at der i nær fremtid skrides til opprettelsen af lærerposter i psykiatri og gynækologi ved vort universitet. Imidlertid fordrer disse et praktisk klinisk apparat, over hvilket man i øieblikket ikke kan raade, og om hvis tilveiebringelse der først maa træffes bestemmelser. Endvidere skal fakultetet minde om, at det ved en tidligere leilighet har fremhævet, at det vil finde det høist ønskeligt, at vort land ikke bliver udenfor det store arbeide, som i de sidste 30-40 aar er udført paa den exakte eksperimentelle psykologis omraade, og anbefaler, at der gjøres skridt til, at dette videnskabelige arbeide optages ved vort universitet. I det fakultetet iøvrigt henviser til den motivering som findes i dets skrivelse af 4de november 1897*) til det akademiske kollegium, skal det under de forhaandeværende forhold foreslaa, at det ledige embete opretholdes og at dets fagkreds bestemmes til experimentel psykologi».

I kollegiets etterfølgende behandling av saken ble det et klart flertall for å bibeholde professoratet i filosofi. Ett av kollegiets medlemmer, professor Torup, som på det aktuelle tidspunkt var dekanus for Det medisinske fakultet, avgav en særuttalelse og fikk denne ført til protokolls. Han går her inn for at professoratet kunngjøres ledig i filosofi, men med et særlig forpliktelse for innehaveren til å foredra eksperimentell psykologi. Han skriver i sitt votum bl.a.:

«Den experimentelle psykologi er den videnskab, som gjennom iagttagelse og experiment søger at udrede lovene for den menneskelige aands virksomhet. Den er i sin nuværende form en ung videnskab, men den har i de sidste 20-30 aar arbeidet med stor iver, og dens

*) Dette gjaldt uttalelsen om Aars' søknad året før.

resultater har allerede i høi grad bidraget til vor kundskab saavel om de elementære som de sammensatte psykiske processer. Den har strakt sin indflydelse til æstetikken, musikken og malerkunsten og har givet praktiske impulser paa pædagogiske omraader gjennom undersøgelser af virkningen af sjælelig træthed og lignende. Ikke mindre er dens betydning for den almindelige vitenskabelige metodik og tænkning ved udredningen af grundbetingelserne for den menneskelige erkjennelse.

Ogsaa i rent opdragende henseende er dens arbejde af høit værd. Den er utvilsomt netop som propædeutisk fag et mægtigt middel til at vænne eleven til exakt og real tænkning og til at vurdere feilkilderne ved det vitenskabelige arbejde og forskning.

Det er en selvfølge, at indehaveren af en lærerpost i dette fag maa have og i virkeligheden ogsaa efter fagets natur kan forudsættes at have en saa almindelig filosofisk og særlig en almindelig psykologisk uddannelse, at han vil kunne deltage saavel i lærervirksomheden som examinationen i propædeutisk filosofi til andenexamen.

Paa den anden side vil ikke enhver lærer med almindelig filosofisk uddannelse — end ikke med særlig psykologisk uddannelse — kunne lede og gjennomføre arbeidet i experimentel psykologisk retning. Der til fordres endnu en naturvitenskabelig og navnlig biologisk uddannelse og en øvelse i experimentel metodik og teknik, som vanskelig erhverves, naar ikke de oprindelige studier særligt og tidligt er anlagt med dette for øie.

Skal derfor den experimentelle psykologi komme frem, bliver det nødvendigt utrykkelig at fordre disse egenskaber hos den eventuelle indehaver af den ledige post, idet man fastslaar fagkredsen til experimentel psykologi».

Kirkedepartementet sluttet seg til Kollegiets flertallsinnstilling, og gikk inn for at det ikke burde gis noen nærmere anvisning om filosofi-professoratets fagkrets, — og at stillingen burde besettes etter såkalt fri konkurranse.

Budsjettkomitéen som dernest fikk saken ut til uttalelse, erklærte seg uenig i dette. En nytlysning av stillingen for besettelse gjennom fri konkurranse ville etter komitéens mening ikke sikre filosofifagets stilling. Komitéens resonnement sier en god del om forholdet dengang mellom universitetet og de folkevalgte. Vi skal derfor gjengi en del av komitéens innstilling:

«At opslaa posten (filosofiprofessoratet) ledig og lade den blive gjenstand for konkurranse kan meget let føre til, at den bliver besat med en mand, der ikke i nogen henseende rager op over det almindelige, og dette kan kun være til skade for den filosofiske videnskab. Har man ikke paa forhaand manden, hvad der ialdfald for tiden ikke foreligger tilstrækkelig udredet, bør posten efter komitéens mening inndrages og et

docentur opprettes, saa længe man har den nuværende ordning ved andenexamen.

Det har under komitéens overveielser været opkastet det spøragsmaal, om ikke dr. Arne Løchen skulde være den rette mand til at overtage det filosofiske professorat som ekstraordinært. Man vet mindes, at da han i 1890 konkurrerede med senere professor Mourly Vold, var der mange, ogsaa af de mest kompetente mænd, som de danske professorer Høffding og Kroman, der udtalte sig til hans fordel og erkjendte i ham en betydelig videnskabsmand, ligesom ogsaa afdøde professor Lyng havde ønsket ham til sin eftermand. Opslaaes posten vakant med konkurranse, kan man efter den behandling dr. Løchen var utsat for i 1890 med temmelig stor sikkerhed gaa ud fra, at han ikke vil melde sig. Men dersom dr. Løchen, som mange mener er den største filosofiske kapacitet for tiden hos os, vilde det være værdt at tænke paa, om han ikke burde knyttes til vort universitet. Noget standpunkt i realiteten tager komitéens medlemmer ikke i denne sag; de forbeholder sig sin fulde frihet, men de vilde finde det heldigt, om Regjeringen nærmere vilde overveie denne sag og forelægge sin mening for næste Storting.

Maaske vi man ogsaa paa denne maade, ialdfald delvis kunne imødekomme det medicinske fakultets, af professor Torup nærmere udviklede tanke at knytte experimentell psykologi til den filosofiske professorpost, da dr. Løchen, saavidt vides, har drevet disse studier i ikke liden udstrækning. Og dette hensyn bringer igjen komiteen til iaar ikke at indstille paa nogen bevilgning til experimentelle psykologiske undersøgelser m.v., som under Titel 12 foreslaaet. De her foreslaaede Kr. 600,00 til dr. Aars vil man ialdfald ikke kunne gaa ind paa, før spøragsmaalet om en ekstraordinært professorpost for dr. Løchen er afgjort.

Komiteen vil saaledes indstille paa, at den ledige professorpost i filosofi inndrages, og at der stilles til regjeringens raadighed for næste budgettermin kr. 2400,00 til afholdelse af forelæsnings i filosofi, idet man gaar ud fra, at vedkommende ogsaa bastaar ved examinationen til andenexamen».

Komitéens innstilling utløste debatt i Stortinget, men resultatet ble, som vanlig, at den ble vedtatt. Forslaget om et eget professorat i eksperimentell psykologi ble dermed skjøvet tilside i forhold til andre hensyn, men det er likevel grunn til å peke på den velvilje som indirekte kommer psykologien til del under stortingsbehandlingen.

Det bør tilføyes at Løchen ble tilsatt som ekstraordinær professor i filosofi to år senere — fra den 1. april 1900.

Forslaget om et psykologisk institutt.

Kristian Aars lot seg ikke stoppe av Stortingets avslag på en bevilgning til eksperimen-

talpsykologi våren 1898. Høsten samme år sendte han et nytt brev til Kollegiet. Her foreslår han at det må bli tatt skritt for opprettelse av et eget psykologisk institutt. Universitetet mottok brevet etter at budsjettet for 1899/1900 var ferdigbehandlet, og sendte det tilbake til Aars. Istedetfor å droppe saken sendte Aars nå brevet direkte til Stortinget. Det dukket opp her under stortingets budsjettbehandling våren 1899, og presidentskapet gjorde vedtak om at dr. Aars' anmodning om bidrag til et psykologisk institutt skulle oversendes til regjeringen. Aars' brev ankom dermed til Kirkedepartementet og ble derfra oversendt Universitetet med henstilling om å ta forslaget under overveielse i forbindelse med budsjettet for 1900-01. Allerede dagen etter mottagelsen ble det oversendt Det historisk-filosofiske fakultet til uttalelse. Brevet kom imidlertid akkurat på fallrepet for Kollegiets behandling av budsjettet for 1900/01, og i en egen påtegning på dette blir det anført:

«Det med det Kgl.depts. skriv av 6te d.mnd. modtagne andragende fra dr.philos. B. -R. Aars om bidrag til et psykologisk institut er av kollegiet oversendt det historisk-filosofiske fakultet, som har undergivet sagen forberedende behandling, men endnu ikke afgivet sin erklæring. Saa snart denne foreligger, vil sagen blive fremsendt til det Kgl.dept., ledsaget av kollegiets udtalelse».

I sitt nye brev gjør Aars oppmerksom på at han er kjent med avslaget av hans tidligere bevilgningsforslag, men han fremholder at nye momenter nå er kommet til. Takket være visse stipendmidler fra universitetet, har han i fire semestre på rad holdt eksperimentalpsykologiske kurs for de studerende. Disse kurs har lært ham at det er nødvendig med en større bevilgning enn han tidligere hadde søkt om. Hvis man skal få det utbytte av psykologien som det er rimelig å forvente, må det «til Universitetet knyttes en rationel og systematisk samling av psykologiske apparater, og . . . anvises den eksperimentelle psykologi rum, hvor den kunde have sit eget og faste hjem».

På grunn av romforholdene ved universitetet trenges iallefall for de første år en årlig bevilgning til leie av værelser. Han antok at man «med kr. 600,00 til dette brug kunde skaffe sig rum med ildning og tilsyn». Dertil

trenges en grunnstamme av psykologiske apparater. Han skriver at kr. 1.200,00 til dette formål heller vil være for lavt enn for høyt anslått, men at han likevel vil holde seg til dette beløp. Av prinsipielle grunner mener han det vil være riktig at bevilgningen oppføres under Det historisk-filosofiske fakultet, men at han subsidiært vil be om at den får plass under det fysiologiske institutt. I brevet gir han dessuten påny en kort redegjørelse om psykologiens betydning og om dens forhold til forskjellige vitenskapsgrener.

Etter å ha mottatt Aars's brev, besluttet det historisk-filosofiske fakultet å be professorene Vold og Torup — samt dr. Løchen, om å gi en vurdering av søknaden. I deres betenkning — datert 19-9-99, ført i pennen av Vold, sies det:

«Den plads, som eksperimental-psykologisk forskning indtager i den videnskabelige bevægelse i nutiden, gjør det efter vor mening nødvendigt, at ogsaa vort universitet kommer til at deltage i dette arbeide, hvad, efter sagens natur kun ved indredning af et særligt psykologisk laboratorium — for undervisning og videnskabelige undersøgelser — vil kunne gennemføres paa en tilfredsstillende maade. Da imidlertid ordningen af undervisningen i eksperimental psykologi berører flere spørsmåal ved universitetet, hvilke endnu ikke kan siges løste, og da vi hos os fuldstændig mangler erfaring med hensyn til dette fags stilling i den hele undervisningsplan, finder vi ikke i dette øieblik at kunne tilraade oprettelsen af et saadant laboratorium. Vi skal desuden bemærke, at vi neppe tror, at et psykologisk institut kan indredes for de af dr. Aars anførte summer, naar det virkelig skal fyldestgjøre fordringerne selv til en elementær undervisning. Derimod vil vi tillade os at foreslaa, at det beløb af kr. 600,00, som det akademiske kollegium i dette øiemed opførte i sit budgetforslag for 1898-1899, men som ikke blev bevilget af Stortinget, stilles til dr. Aars's disposition til anskaffelse af instrumenter og apparater for psykologiske undersøkelser. Med hensyn til lokale for de psykologiske eksperimenter, hvorfor dr. Aars ønsker kr. 600,00 bevilget, tror vi i overensstemmelse med dr. Aars's subsidiære andragende at kunne henvide til det fysiologiske institut, i hvilket vi antager, at der ogsaa i den nærmeste fremtid, om end med vanskelighed, vil kunne afsees plads for dr. Aars's undersøgelser. Vi antager, at de for de kr. 600,00 anskaffede instrumenter og apparater i tilfælde kunde knyttes til nævnte institut, indtil et psykologisk laboratorium maatte blive oprettet. Vi tillader os altsaa at foreslaa: Det historisk-filosofiske fakultet anbefaler, at der paa universitetsbudgettet for kommende termin opføres et beløb af kr. 600,00 der stilles til disposition for dr. Aars til anskaffelse af instrumenter og apparater, der indtil videre bliver at henlægge til det fysiologiske institut».

Uttalelsen stiller seg, som man ser, meget forbeholden til Aars' forslag. Dagen etter at uttalelsen var skrevet ble den fremlagt for det historisk-filosofiske fakultetsråd. Mot Volds og en annen professors stemme vedtok rådet å utsette saken. I realiteten betød dette at man ikke ønsket å fremme noe bevilgningsforslag for Kollegiet.

Heller ikke denne motgang fikk Aars til å gi opp tanken på et psykologisk institutt. I et nytt brev til Kollegiet av 1/3-00, ber han igjen om at det blir bevilget penger til lokaleleie og til anskaffelse av psykologiske apparater. Han ber også om at det må bli tilstått ham personlig en bevilgning som gjør at han «noenlunde udelt kan ofre sig for sit videnskabelige arbeid.» Som bilag til søknaden vises til en fortegnelse over hans skrifter og til anmeldelser av disse, og til endel erklæringer han har mottatt fra kjente utenlandske psykologer, bl.a. fra professor Titchener ved Cornell University, professor Martius i Kiel og professor Jules Soury i Paris. Dessuten viser han til erklæringer avgitt av professor Høffding og dosent Lehmann ved Københavns Universitet i forbindelse med egen søknad om adjunktstipend året før.

Den nye henvendelse fra Aars ble påny oversendt til Det historisk-filosofiske fakultet, som behandlet saken i mai 1900. Fakultetets flertall gikk denne gangen inn for at Aars burde få en bevilgning, ikke alt han hadde søkt om, men at det burde gis plass på budsjettet til de kr. 600,00 til anskaffelse av psykologiske apparater, som professorene Torup, Vold og Løchen hadde innstilt på i sin uttalelse året før. Det nye vedtak skjedde i et av de aller første fakultetsrådsmøter Løchen var med på som nyutnevnt professor i filosofi.

Da saken kom opp i Kollegiet kort tid etter, gikk fire av dets fem medlemmer inn for å føre opp på budsjettet for 1901/02, kr. 600,00 ekstraordinært til psykologiske apparater, m.v., under posten for det fysiologiske institutt. Det femte kollegiemedlem stemte imot under henvisning til at han fant det «princielt uriktig at søge udvirket nogen bevilgning til oprettelse eller forberedelse af et nyt institut ved universitetet førend dettes nuværende instituter og samlinger er bragt i tidsmæssig stand.»

Hva som gjorde saken svært problematisk var at vedkommende som gikk imot, var dekanus for Det historisk-filosofiske fakultet.

I Kirkedepartementets budsjett for 1901/02 til Stortinget blir det gitt en meget detaljert redegjørelse om sakens behandling. Redegjørelsen ender med at Departementet sier seg enig med kollegiets mindretall i at det neppe vil være riktig å påbegynne en forberedende bevilgning til et nytt institutt sålenge universitetets nåværende institutter ikke har tilstrekkelige lokaler. Budsjettkomitéen i Stortinget var enig i at den «begjærte nye bevilgning til apparater for dr. Aars' psykologiske institut ikke for tiden bør gies.»

Med dette var det første forsøk på å få opprettet et psykologisk institutt ved universitetet brakt til veis ende.

Det er imidlertid viktig å merke seg at Aars samme høst, fra 24/11-00, ble tildelt et universitetsstipend i filosofi, et stipend han innehadde helt frem til sommeren 1914. Men det er også grunn til å legge merke til at Aars i sin nye stipendiatposisjon stort sett vendte eksperimentalpsykologien ryggen og først og fremst konsentrerte seg om erkjennelses-teoretiske, etiske og rettsfilosofiske studier, og dernest i noen grad om barnpsykologi og pedagogikk.

Kristian Aars døde i august 1917 — 49 år gammel. Aall holdt en minnetale over ham i Vitenskapsselskapet samme høst. Han sier her at universitetet gjerne skulle ha sett Aars i en fast lærerstilling i pedagogisk psykologi «dersom ikke hans helbredelsestilstand hadde vært til hinder.» Dette henspiller på at Aars over årene utviklet en stadig mer invalidiserende astma. Og Aall avslutter talen med disse ordene:

«Sykdom bandt ham til pinebænken i en halv menneskealder. Gjennom aar, mange mange aar holdt døden et haardt tak om hans nakke . . . For den som ønsker en mening med livet, kunde Kristian Aars' skjæbne tykkes en mørk gaate. Men hans personlige holdning lar en ikke i det uvisse. Den uttrykker saa avgjort en seier for aanden, som den vel noen ganger har været vundet av et menneske.»

I ettertid kan man spørre seg hvorfor ikke Løchen i kraft av sin nye posisjon som professor ved universitetet påny tok opp forslaget av et eget psykologisk institutt. To faktorer er relevante i denne forbindelse. Løchens empi-

riske psykologiske forskning hørte til hans yngre dager. Etter at han ble forbigått av Vold ved professoransettelsen i 1890, gikk hans vitenskapelige interesse mer og mer i retning av filosofihistorie, av etikk, estetikk og i utdypning og fortolkning av hva han regnet som filosofiens hovedverk. Dertil var Løchen som person lite orientert mot entrepenør-virksomhet. Dette kommer frem i Schelderups omtale av ham: «Løchen hørte ikke til dem som strebet etter å gjøre seg offentlig gjeldende. Han følte seg vel i grunnen best i uforstyrret ensomhet i åndelig selskap med fortidens store tenkere og diktere.»

Forslaget om eksperimental-psykologisk laboratorium i 1907.

Av beskrivelsene ovenfor går det frem at eksperimentalpsykologiens tidlige «supporters» ved universitetet mer var å finne i det medisinske enn i det humanistiske fagmiljø. Dette avspeiler kanskje at den moderne psykologi i Norge som i en del andre land (særlig i Frankrike og i Russland) ble sett på som særlig relevant for psykiatriens utvikling. På tilsvarende måte ble den moderne psykologi i Sverige sett på som betydningfull for pedagogikken. Det er ellers grunn til å nevne at eksperimentalpsykologien enkelte steder i verden (særlig i USA) ble oppfattet som en ny naturvitenskapelig disiplin, og derved på et tidlig stadium fikk en uavhengig stilling både i forhold til filosofi, psykiatri og pedagogikk. Som påpekt av Misiak og Sexton (1966) ble eksperimental-psykologien utviklet og innpasset i forskjellige fagmiljøer og fakulteter i forskjellige land, hvilket medførte ulike vekstbetingelser.

Når vi fremhever dette er det fordi det neste utspill i Norge for å få opprettet et eksperimentalpsykologisk laboratorium — kom fra legehøld utenfor universitetet. Dette skjedde på landsmøtet til Den norske Lægeforening i 1907. Johan Scharffenberg gikk her i en tale sterkt inn for at det snarest burde bygges en egen psykiatrisk klinikk, og i tilknytning til denne en egen barneavdeling og laboratorier for eksperimentalpsykologi. De medisinske studenter måtte gis en innføring ikke bare i psykiatri, men også i psykoterapi, og også gis såpass

innsikt i eksperimentell psykologi at de forstod at psykiatrien måtte strebe mot å bli en ekte naturvitenskap. Til å lede klinikken måtte det opprettes en akademisk toppstilling — et professorat.

Den person Scharffenberg hadde i tankene til å besette den foreslåtte professorstilling — var Roger Vogt, universitetsstipendiat fra mars 1901 — i psykiatri og eksperimentell psykologi.

Vogt var et par år yngre enn Aars og Aall (han var født i 1870), og hadde i motsetning til disse søkt hen til medisinstudiet. Her avla han embetseksamen med innstilling i 1895. Et par år senere, i 1897, mottok han fra universitetet et stort reisestipend «for særlig å studere eksperimentell psykologi i utlandet i to år.» Professor Torup var dekan for Det medisinske fakultetet i årene 1897/98, og det er åpenbart at han så på Vogt som en lovende kandidat til den lærestol i eksperimentell psykologi som han på denne tiden arbeidet for å få opprettet. Det skal her innskytes at Torup tok et klart standpunkt til fordel for Aall i forbindelse med striden om professoratet i kirkehistorie i 1897.

Vogts utenlandsreise begynte med et 3 måneders besøk hos Wundt i Leipzig, dernest et 1½ års opphold hos Kraepelin i Heidelberg, og ble avsluttet med et halvt år hos Lehmann i København. Etter hjemkomsten — ved juletid 1899 — gikk Vogt inn i en reservelestilling ved Gaustad sykehus. Sommeren 1900 ble avhandlingen som han stort sett hadde gjort ferdig under utenlandsoppholdet (et eksperimentalpsykologisk arbeid om tilvenning og avledbarhet) oversendt Universitetet til bedømmelse, og doktordisputasen fant sted i februar året etter. Første- og annenopponent ved disputasen var — henholdsvis Torup og Løchen.

I sin opposisjon brukte Torup en del tid på å rettferdiggjøre at avhandlingen, som jo var et psykologisk arbeid, var blitt godkjent til å forsvares for den medisinske doktorgrad. Han pekte på at selv om den medisinske vitenskap nok har eksperimentelle aspirasjoner, ville det være naturlig at den eksperimentelle psykologi, når den hadde fått en selvstendig plass ved Universitetet, ble avgrenset fra medisinen. Men inntil så lenge ville det være et spørsmål om skjønn hvor en slik avhandling hører hjemme.

Hvis man ser tilbake på Torups særvotum i

Kollegiet i mars 1898, hvor han gikk inn for at Monrads tidligere professorat skulle øremerkes til eksperimentell psykologi, er det grunn til å fremheve den vekt han her legger på at en eksperimentalpsykolog må ha noe mer enn en alminnelig psykologisk skoloring, men også ha biologisk utdannelse og ha øvelse i eksperimentell metodikk og teknikk. I ettertid er det lett å se at Torup neppe hadde Aars i tankene da han reiste forslaget om en omgjøring av det ledige professorat.

For å utfylle persongalleriet er det nødvendig å si litt om Torups egen bakgrunn. Torup var dansk av fødsel og ble utnevnt som professor i 1889. Han var da knapt 28 år gammel og hadde i 4 år vært amanuensis i fysiologi ved København Universitet. Under Københavner-tiden har han ganske sikkert kommet i kontakt med Alfred Lehmanns psykologiske laboratorium. Det var nemlig særlig innen det frodige fysiologiske miljø i København at den nye eksperimentelpsykologi vakte oppmerksomhet og interesse, og det var ikke minst den varme støtte som ble gitt fra dette miljøet, som var grunnlaget for at universitetet i 1890 utnevnte Lehmann til midlertidig dosent i eksperimentelpsykologi, og noen få år senere, i 1894, besluttet å overta hans private psykofysiske laboratorium (Willanger, 1977).

Lehmann var litt eldre enn Torup. De to var født i henholdsvis 1858 og 1861. Også Lehmann begynte sin psykologiske løpebane som elev av Wundt. Dette var i 1885 — og allerede året etter, etter hjemkomsten, startet han sitt eget laboratorium, med støtte fra legatmidler, gjennom undervisningshonorar fra universitetet, og med en mindre bevilgning fra Kulturministeriet. Det er ikke utenkelig at Aars i sine forsøk på å få innført eksperimentelpsykologien ved Universitetet i Kristiania har hatt Lehmann som inspirasjonskilde.

Torups faglige forankring var knyttet til fysiologisk kjemi. Han utførte selv aldri noen psykofysiske eksperimenter. Etter flyttingen til Kristiania kan han i første rekke til å virke som organisator og administrator, og som lærer, og fikk etter sigende liten tid til å fortsette sitt arbeid som forsker.

Bare to måneder etter doktordisputasen var Vogt tilsatt som universitetsstipendiat, og det

er vanskelig å tenke seg at dette kunne skje så raskt uten et godt forarbeid.

Om Vogts videre løpebane er å si at han i årene som fulgte ble sterkt engasjert i psykiatriundervisning for både leger og jurister, og at han snart påbegynte utgivelsen av endel skrifter om psykologi og psykiatri. Det var i et slikt skrift i 1905, at han først introduserte, svært kortfattet, Freuds lære for en norsk leserkrets. Også klinisk arbeid kom til å legge beslag på mye av hans tid, og etterhvert forskjellige administrative oppgaver. Systematisk vitenskapelig arbeid ble det liten tid til, og man kan med en viss rett si at han etter hjemkomsten til Norge — i liten grad beskjeftiget seg med eksperimentell psykologi. Selv om han stadig drømte om å fortsette med eksperimentelt arbeid, var fremtidsutsiktene langt fra lyse når det gjaldt å skaffe seg en relevant akademisk stilling.

I 1909 ble Vogt — som eneste søker — utnevnt til dosent i psykiatri, og 6 år senere (igjen som eneste søker) utnevnt til professor, med særlig plikt til å lede en psykiatrisk klinikk såsnart en sådan var blitt opprettet. Vogt engasjerte seg i planleggingen av den nye klinikk, og det er symptomatisk at det i disse planene inngikk opprettelsen av et eksperimentelpsykologisk laboratorium — i tråd med de tankene Scharffenberg hadde uttrykt noen år tidligere.

Avslutning.

Hva Vogt ikke kunne vite da han mer eller mindre vendte sin egen eksperimentelpsykologiske forskning ryggen i 1901, var at det ikke så mange år senere skulle bli ledig et professorat i filosofi, — en lærestol som kunne gi basis for å dyrke den psykologiske vitenskap. Da professoratet ble lyst ledig i 1907 (etter Volds død), var Vogt, som tidligere nevnt, ikke blant søkerne.

Det ledige filosofiprofessoratet ble ikke utlyst med noe krav til skoloring i eksperimentelpsykologisk metode. I departementets foredrag blir det dog sagt at innehaveren av stillingen, i den grad han finner anledning til det, skal foredra undervisning i pedagogisk psykologi, men dette kan ikke leses som noe kvalifikasjonskrav. Det kan følgelig sies at det berodde

på en tilfeldighet at man i Oslo i 1908 fikk en filosofiprofessor som ivret etter å få opprettet et psykologisk institutt.

I tilbakeblikk er det interessant å se at mens både Aars og Vogt fra og med ca. 1900 begge beveger seg bort fra psykologisk laboratoriearbeid, finner vi den stikk motsatte utvikling hos Anathon Aall. I de første år av sin utlendighet fra 1897, er det særlig retts-, moral- og religionsfilosofiske problemer som opptar ham. Men fra og med 1900 konsentrerer han seg mer og mer om eksperimental-psykologien. Han utvider sine kunnskaper i fysiologi, fysikk og matematikk og han påbegynner studier i fysiologisk psykologi i Berlin. I 1903 innleverer han et arbeid om sin eksperimentelle hukommelsesforskning til bedømmelse ved universitetet i Halle og blir kreert til doktor samme høst, og fra sommeren året etter blir han utnevnt til privatdosent ved universitetet. I de følgende år virker han som lærer i Halle og fortsetter sine eksperimentelle studier dels her og dels hos Wundt i Leipzig. Han konstruerer endog et eget apparat til undersøkelse over dybdesyn, og offentliggjør sine studier i flere artikler i velrennomerte psykologiske tidsskrifter. Artiklene fanger interesse, og blir møtt med betydelig anerkjennelse. Da han kommer til Kristiania i 1908, er det derfor ikke bare som en velskolert filosof, men like mye som en kyndig og erfaren eksperimentalsykolog.

Vi har tidligere vært inne på at de akademiske stillingsbesettelsene omkring århundreskiftet synes å ha hatt klare ringvirkninger på samtlige ansøkeres etterfølgende interesser og karriére. En blir trukket mot psykologiske studier, men de aller fleste orienterte seg bort fra empirisk psykologi i retning av mer tradisjonelle og anerkjente akademiske løpebaner. Det gav mer sikkerhet og prestisje å arbeide ved et skrivebord enn å rote med laboratoriedata som ofte ikke stemmer. Dette kom også til å skje med Aall. Etter at han vel hadde fått opprettet sitt psykologiske institutt i Oslo, kommer det etter 3-4 år ingen flere arbeider fra hans hånd som behandler eksperimentalsykologiske forsøk. Han ble trukket inn i filosofiundervisningen, i administrasjon, i arbeidet med å forberede Universitetets festskrift i anledning 100 års jubileet i 1911, og dernest — på oppfordring —

å gi en samlet fremstilling av filosofien i Norden. Dette var et kjempearbeid som tok en stor del av hans tid mellom 1914 og 17. Bortsett fra år om annet å holde eksperimental-psykologiske forelesninger med demonstrasjoner for studentene, og å gi hjelp og veiledning til noen få som ønsket å gå inn i eksperimentelt arbeid, er det åpenbart at Aalls tid og energi etter at instituttet var etablert, ble trukket i andre retninger enn til laboratoriearbeid og empirisk forskning.

Det er som antydning ovenfor en god del tilfeldighet forbundet med opprettelsen av det psykologiske institutt for tre kvart århundre siden. Hadde Aars' initiativ ført frem i 1898, ville vi ha kunnet hatt et eldre institutt enn vi nå har. På den annen side, hadde Aall fått professoratet i kirkehistorie, eller hadde Vold fortsatt å virke til aldersgrensen, er det ikke utenkelig at det psykologiske laboratorium først hadde sett dagens lys i forbindelse med åpningen av Universitetets psykiatriske klinikk på Vindern i 1926. Men det er også klart at i dette lange tidsrom ville andre hendelser ha kunnet oppstå og satt sitt preg på psykologifagets historie. Som antydning, har universitetssystemet visse likhetstrekk med et sjakkspill hvor det til enhver tid er mange passive, og noen få meget aktive deltagere.

Referanser.

- From, F. et al. Psykologi. I P. Jensen (Ed.), *København Universitetet 1479-1979*. Bind X. København: Gæds Forlag, 1980.
- Kirkedepartementet, Angaaende bibeholdelse af det efter professor Monrad ledigblevne bevægelige professor-embede i filosofi ved universitetet. *Sth.Meld. No. 6, 1898*.
- Kirkedepartementet, Angaaende bevilgning til universitetet 1898/99. *Sth. Prp. No. 1, Hovedpost IV, Kap. 2, 1898*.
- Kirkedepartementet, Angaaende bevilgning til universitetet 1901/02. *Sth.Prp. No. 1, Hovedpost IV, Kap. 2, 1901*.
- Kirkedepartementet, Angaaende bevilgning til universitetet 1909/10. *St.Prp. No. 1, Hovedpost IV, Kap. 2, 1908/1909*.
- Misiak, H. & Sexton, V. S. *History of psychology. An overview*. New York: 1966.
- Skard, Å. G. *Psykologi og psykologar i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget, 1959.
- Stortinget, Indstilling fra budgetkomiteen angaaende universitetets budget 1897/98. *Indst.S. XXI, 1897/1898*.

- Stortinget, Indstilling fra budgetkomiteen angaaende universitetets budget 1899/1900. *Indst.S XXI*, 1899/1900.
- Sundet, O. *Ragnar Vogt. Norges første professor i psykiatri*. Oslo: Fondet for forskning og folkeopplysning, 1980.
- Universitetet i Kristiania, *Det kongelige Fredriks Universitet 1811-1911*. Festskrift i 2 bind. Kristiania: Aschehoug, 1911.
- Universitetet i Kristiania, *Kollegiets møteprotokoll for årene 1896 til 1901*. Hovedarkivet, Universitetet i Oslo.
- Universitetet i Kristiania, *Kollegiets forslag til universitetsbudsjett for årene 1898/99, 1900/01 og 1901/02*. Hovedarkivet, Universitetet i Oslo.
- Universitetet i Oslo, *Universitetet i Oslo 1911-1961*. Jubileumsskrift i 2 bind. Oslo: Universitetsforlaget, 1961.
- Vogt, R. *Psykiatriens grundtræk*. Kristiania: Steen'ske Forlag, 1905.
- Willanger, R. Nogle træk af nevropsykologiens udvikling i Danmark. I S. E. Nordenbo & A. F. Petersen (Eds.), *Dansk filosofi og psykologi 1926-76*. Bind 2. København: Filosofisk institut, 1977.
- Aall, A. *Filosofien i Norden*. Kristiania: Dybwad, 1919.
- Aall, A. Mindetale over dr.philos. Kr. Birch-Reichenwald Aars holdt i den hist.-filos. klasses møte den 19de oktober 1917. *Forhandlinger i Vitenskapselskapet i Kristiania. Aar 1918*. Kristiania: Dybwad, 1919.
- Aall, A. *Psykologiens historie i Norge*. Kristiania: Dybwad, 1911.
- Aars, K. B. -R. *Indledning til Psykologien. Til bruk for Studerende*. Kristiania: Dybwad, 1898.

Stikkittell: Eksperimentalspsykologiens fremkomst.